

Współkontrola przedsiębiorstwa w ujęciu nowej ekonomii instytucjonalnej

Marzena Remlein *

Streszczenie: *Cel* – przedstawienie współpracy przedsiębiorstw współkontrolujących inny podmiot gospodarczy w ujęciu teorii nowej ekonomii instytucjonalnej. *Metodologia badania* – zastosowano metodę analizy literatury oraz przepisów prawnych, metodę porównań i analogii. *Wynik* – ważnym obszarem, w którym upatruje się szans na osiągnięcie wymaganej efektywności jest współpraca z innymi podmiotami. Działanie w ramach większej, złożonej struktury gospodarczej może przyczynić się do znacznego obniżenia kosztów i zwiększenia efektywności działalności. Podmioty gospodarcze pozostające w związku współkontroli, tj. wspólnicy i jednostki współzależne w pełni wpisują się w omawiany nurt myśli ekonomicznej. *Oryginalność/Wartość* – po raz pierwszy w badaniach z zakresu rachunkowości podjęto problem współpracy podmiotów oraz współkontroli nad innym podmiotem w aspekcie teorii ekonomicznych.

Słowa kluczowe: współpraca, współkontrola, nowa ekonomia instytucjonalna, teoria agencji, teoria praw własności, teoria kosztów transakcyjnych

Wprowadzenie

Współpraca podmiotów gospodarczych, w szczególności przybierająca na sile w ostatnich latach, ma różny zakres i przyjmuje różnorodne formy, począwszy od krótkoterminowych, doraźnych umów o współpracy po długoterminowe kontrakty dotyczące realizacji wspólnych przedsięwzięć, wymagających od każdej ze stron zainwestowania ogromnych środków rzeczowych, finansowych oraz udziału organizacyjnego i intelektualnego. Jednak to dzięki współpracy z innymi podmiotami możliwości w zakresie wykorzystania zasobów majątkowych i kompetencji zwiększają się, a nawet – biorąc pod uwagę szeroki zakres współpracy z różnymi partnerami – stają się wręcz nieograniczone. Charakter, forma i zakres współpracy oraz sposób jej organizacji w coraz większym stopniu wpływają na konkurencyjność przedsiębiorstw oraz ich rozwój.

Jedną z form współpracy jest wspólne sprawowanie kontroli nad innym podmiotem jako efekt podpisanego kontraktu. Strony umowy – wspólnicy – wspólnie podejmują decyzje dotyczące działalności operacyjnej, polityki inwestycyjno-finansowej, wspólnie dokonują podziału osiągniętych korzyści ekonomicznych oraz wspólnie ponoszą ryzyko gospodarcze.

Rozwój różnych form współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi przyczynia się do powstania wielu problemów istotnych zarówno dla teorii, jak i praktyki gospodarczej.

Niniejsze opracowanie ma charakter teoretyczny a jego problem badawczy sprowadza się do zbadania miejsca współkontrolowanych podmiotów w teoriach nowej ekonomii instytucjonalnej.

* dr hab. Marzena Remlein, prof. nadzw. UEP, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Rachunkowości, al. Niepodległości 10, 61–875 Poznań, e-mail: marzena.remlein@ue.poznan.pl

Celem artykułu jest przedstawienie współpracy przedsiębiorstw współkontrolujących inny podmiot gospodarczy w ujęciu teorii nowej ekonomii instytucjonalnej.

Tak sformułowany cel wymaga przyjęcia określonej struktury treści. Zatem prowadzone rozważania dotyczyć będą:

- prezentacji istoty współkontroli oraz podmiotów będących w związku współkontroli,
- omówieniu założeń nowej ekonomii instytucjonalnej,
- przeglądu dorobku teoretycznego w zakresie teorii agencji, teorii praw własności oraz teorii kosztów transakcyjnych,
- przedstawieniu miejsca współkontrolowanych podmiotów w wybranych teoriach nowej ekonomii instytucjonalnej.

Do osiągnięcia celu niniejszego artykułu niezbędne było zastosowanie adekwatnych metod badawczych. Zastosowano metodę analizy literatury oraz przepisów prawnych, metodę porównań i analogii.

1. Współkontrola przedsiębiorstwa

W myśl polskiego prawa bilansowego sprawowanie współkontroli nad inną jednostką oznacza zdolność wspólnika jednostki współzależnej na równi z innymi wspólnikami, na zasadach określonych w zawartej pomiędzy nimi umowie, umowie spółki lub statucie do kierowania polityką finansową i operacyjną tej jednostki, w celu osiągnięcia wspólnie korzyści ekonomicznych z jej działalności (Ustawa o rachunkowości, 2013, art. 3, ust.1, pkt 35).

Relacja podporządkowania na skutek sprawowania współkontroli odnosi się tylko i wyłącznie do wspólnika, którym może być spółka handlowa lub przedsiębiorstwo państwowe, sprawujące wraz z innymi udziałowcami współkontrolę nad jednostką współzależną. Godny uwagi jest fakt, iż ustawodawca nie określił formy własności jednostki współzależnej, co z kolei upoważnia do jej traktowania w sposób bardzo „szeroki” podmiotowo. Ponadto, o istocie współkontroli decyduje zawarta pomiędzy wspólnikami umowa, w której dochodzi do porozumienia w sprawie wspólnego decydowania o działalności gospodarczej innej jednostki (współzależnej). Oznacza to, że posiadając nawet największy spośród wszystkich udziałowców pakiet udziałów można nie sprawować kontroli, w przypadku gdy zostanie podpisana umowa o współkontroli z innym udziałowcem (mniejszościowym). W skrajnym przypadku do współkontroli może dojść również gdy – mimo posiadania największego pakietu – inni udziałowcy podpiszą porozumienie o wspólnym sprawowaniu kontroli i łączny ich udział będzie przekładał się na większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym jednostki współzależnej.

Zagadnienie współkontroli jest również regulowane w MSSF 11, „*Wspólne ustalenia umowne*” (*Joint Arrangements*), zgodnie z którym współkontrola jest rozumiana jako umownie ustalony podział kontroli w ramach ustalenia umownego, który występuje wówczas, gdy decyzje dotyczące istotnych działań wymagają jednogłośnej zgody stron dzielących kontrolę (MSSF 11, § 4). Strony podpisując umowę o współkontroli decydują się wspólnie podejmować decyzje dotyczące istotnych działań. Oznacza to, że wspólna kontrola ma miejsce wtedy, gdy pomiędzy stronami sprawującymi kontrolę panuje jednomyślność przy podejmowaniu decyzji dotyczących działań, które mają istotny wpływ na wysokość zwrotów wypracowanych przez ustalenie umowne.

Jako przykład współkontroli może posłużyć sytuacja, w której dwie strony (posiadające po 50% praw głosu każda) podpisują umowę, na mocy której podjęcie decyzji w sprawie istotnych działań wymaga większości praw głosu. W tej sytuacji strony pośrednio uzgodniły, że wspólnie sprawują kontrolę nad innym podmiotem, ponieważ decyzji w sprawie istotnych działań nie może podjąć jedna ze stron bez zgody drugiej.

Aby przeanalizować wpływ relacji powiązania oraz współkontroli na działalność zarówno współników, jak i jednostki współzależnej nie wystarczy analiza i interpretacja terminów zawartych w literaturze i przepisach prawa, konieczne jest również zbadanie miejsca współkontroli w wybranych teoriach ekonomicznych.

2. Założenia nowej ekonomii instytucjonalnej

Nowa ekonomia instytucjonalna rozwinęła się na gruncie krytyki neoklasycznej teorii przedsiębiorstwa, jako nurt ekonomiczny, w którym podstawowy problem ekonomiczny dotyczy zagadnień koordynacji działań podmiotów gospodarczych skoncentrowanych na rozwiązywaniu kwestii rzadkości zasobów. Zagadnienie to znajduje odzwierciedlenie w badaniu podłoża instytucjonalnego gospodarki, które stanowi istotny czynnik decydujący o wysokości kosztów transakcyjnych. Zatem to instytucje i koszty transakcji stanowią dwa podstawowe aspekty społecznej koordynacji.

Analizując podstawowe założenia nowej ekonomii instytucjonalnej należy zwrócić uwagę na następujące aspekty (Gorynia, Jankowska, Owczarzak, 2005, s. 596; Ratajczak 2005, s. 148; Gruszecki, 2002, s. 222):

- traktowanie przedsiębiorstwa jako struktury regulacji, gdzie podstawową jednostką analizy jest transakcja,
- uznania maksymalizacji zysku jako celu przedsiębiorstwa, do którego prowadzi nie tylko wydajność techniczna, ale również a może przede wszystkim – efektywność organizacyjna,
- traktowanie podmiotów gospodarczych jako jednostek aktywnych, które często wykazują sprzeczne interesy, co może prowadzić do konfliktów i zachowań oportunistycznych,
- objęcie analizą stosunków konfliktowych spowodowanych rozbieżnościami interesów, zwłaszcza pracodawców i pracobiorców,
- efektywność działań związana jest z uwarunkowaniami sytuacyjnymi (cechami transakcji), takimi jak: częstotliwość, niepewność i specyficzność angażowania zasobów,
- koszty transakcyjne w dużej mierze decydują o efektywności jednostki,
- wprowadzenie zasady ograniczonej racjonalności,
- interdyscyplinarność podejścia do zjawisk gospodarczych.

Analiza powyższych aspektów pozwala na stwierdzenie, iż przedsiębiorstwa powiązane, w tym przedsiębiorstwa pozostające w związku współkontroli, w pełni wpisują się w nurt nowej ekonomii instytucjonalnej. Powstanie relacji podporządkowania w dużej mierze spowodowane jest transakcją nabycia walorów kapitałowych innego podmiotu w celu poprawy efektywności prowadzonej działalności. Niejednokrotnie wzrost efektywności upatruje się przez pryzmat efektu skali i zmniejszenia kosztów transakcji.

Należy jednak zauważyć, że nowa ekonomia instytucjonalna nie jest bynajmniej nurtem jednolitym. Zaliczane do niej teorie cechuje zróżnicowanie głównego przedmiotu ich zain-

teresowań. Jednakże mimo to, przedmioty zainteresowań tych teorii można uznać za komplementarne.

W ramach nowej ekonomii instytucjonalnej można wyróżnić trzy ujęcia, cechujące się odrębnym podejściem (Gorynia, 1999, s. 779):

- teorię agencji,
- teorię praw własności,
- teorię kosztów transakcyjnych.

3. Teoria agencji

Teoria agencji traktuje przedsiębiorstwo jako sieć umów, splot kontraktów, sieć kontraktów, bądź relacji agencji. Ukierunkowana jest na wszechobecnie występujące relacje agencji, do których dochodzi zawsze gdy jeden podmiot jest zależny od działalności drugiego podmiotu, któremu zleca zadanie do wykonania. Zlecenie to może przyjmować formę jawnego lub domyślnego kontraktu. Relacja agencji jest często spotykana w przedsiębiorstwach, gdzie następuje rozdzielenie funkcji menedżerskiej od właścicielskiej (Gruszecki 2002, s. 218; Gorynia, 2000, s. 40; Ratajczak, 2014, s. 150).

W teorii agencji problem „agencji” ma jednak szersze znaczenie, ponieważ występuje również w relacjach rynkowych, np. dostawcy są agentami kupca, wierzyciele są agentami dłużników, a współkontrolowane przedsiębiorstwo agentem wspólników.

M. Gorynia (2000, s. 40) wyróżnił warunki, których spełnienie powoduje wystąpienie tzw. problemu agencji. Są to:

- asymetria informacyjna obu stron,
- rozbieżność interesów pryncypała i agenta,
- występowanie niepewności i ryzyka,
- brak możliwości ciągłego obserwowania agenta przez pryncypała,
- niekompletność kontraktów,
- występowanie kosztów kontraktu.

Asymetria informacji, która jest charakterystyczna dla każdego nawiązanego stosunku agencyjnego, może przejawiać się w trzech aspektach (Turzyński, 2011, s. 54):

- podejmowaniu przez agenta działań niemonitorowanych przez pryncypała (hazard moralny),
- posiadanie przez agenta wiedzy na temat ponoszonych przez siebie kosztów, pomijanej przez pryncypała (selekcja negatywna),
- posiadanie przez strony relacji agencji wiedzy niedostępnej dla stron trzecich (przykład nieweryfikowalności).

Rozdzielenie funkcji właścicieli (inwestorów) od zarządzających spowodowało wzrost znaczenia rachunkowości, należytego prowadzenia rachunku kosztów i ustalania wyników działalności. Jednym z głównych zadań współczesnej rachunkowości jest prezentacja informacji finansowych w postaci sprawozdania finansowego, które przeznaczone jest nie tylko dla osób zarządzających, ale również dla akcjonariuszy, inwestorów, kredytodawców itp. Zapewnienie niezbędnych informacji jednocześnie wszystkim odbiorcom jest niemożliwe, dlatego też trudno określić sprawozdania finansowe mianem powszechnie użytecznych, czyli niemal idealnych (Rówińska, Zadora, 2013, s. 166).

W przypadku relacji podporządkowania jednego podmiotu wielu podmiotom, dodatkowo może pojawić się sytuacja, gdy jeden ze wspólników jest w ciągłym kontakcie z me-

nadżerami podmiotu współkontrolowanego, natomiast pozostali otrzymują informację wtórną, wyselekcjonowaną. Można zatem zauważyć, że w przypadku sprawowania współkontroli w stosunku do podmiotu współzależnego asymetria informacji może przybrać na sile i mieć formę „dwustopniowej”. Co prawda podpisana przez wspólników umowa o współkontrolę daje im zarówno równe prawa, jak i obowiązki w stosunku do jednostki współkontrolowanej, jednak w praktyce gospodarczej można zaobserwować przypadki „aktywnego” i „biernego” wspólnika. Oznacza to, że „bierny” wspólnik dobrowolnie rezygnuje z „niematerialnych” przywilejów wspólnika. Gwoli ścisłości, podpisany z agentem kontrakt nakłada na niego obowiązek okresowego raportowania, ale prezentowane w sprawozdaniach informacje, ich treść i zakres w dużym stopniu zależą od woli agenta.

Analizując powyższy problem należy zauważyć, że odpowiedzialność za asymetrię informacji nie leży tylko po stronie agenta. Dostarczane sprawozdania nie zawsze są w stanie w pełni zaspokoić potrzeby informacyjne pryncypałów. Ponadto barierą w pokonywaniu asymetrii informacji jest również niewiedza pryncypałów, brak czasu oraz odpowiednich kwalifikacji.

Spojrzenie na relacje agencji przez pryzmat powiązań międzyorganizacyjnych podkreśla aktualność teorii agencji. Problem agencji jest powszechny w gospodarce rynkowej, zatem zadanie jakie stoi przed podmiotami gospodarczymi to ograniczenie kosztów agencji. W celu ograniczenia kosztów agencji nie do przecenienia są instytucje pełniące funkcje kontroli i audytu.

4. Teoria praw własności

Zgodnie z teorią praw własności forma własności prawa z niej wynikające, mają duży wpływ na zachowanie podmiotów gospodarczych. Stanowią one istotny warunek wyzwania inicjatywy indywidualnej oraz pozwalają mierzyć osiągnięcia poszczególnych przedsiębiorstw w porównaniu z innymi podmiotami (Gorynia, Jankowska, Owczarzak, 2005, s. 597). „Sprawcą” powstania praw własności są transakcje, w których wyniku powstaje „wiązka praw” i dopiero analiza wszystkich uprawnień w tej wiązce ujawnia jej rzeczywistą wartość. Kształt prawa własności, sposób ich zdefiniowania decyduje o wartości poszczególnych aktywów, przy czym wartość tę wyznacza rynek (Gruszecki, 2002, s. 145). Wartość dobra dla jednostki określana jest przez to, co składa się na wiązkę uprawnień. Zmiana nawet części uprawnień – np. przez zmianę zakresu ich ograniczeń przez państwo – wpływa zatem na ocenę wartości dobra przez jednostkę (Ratajczak, 2014, s. 146).

Istotne znaczenie dla efektywności, z jaka wykorzystuje się dany zasób, ma motywacja dysponenta, ta z kolei zależy od zakresu uprawnień własnościowych. Zatem to charakter uprawnień własnościowych ma wpływ na efektywność podmiotu i całej gospodarki.

Aby prawo własności mogło zostać uznane za efektywne, musi charakteryzować się pewnymi cechami (Remlein, 2008, s. 28):

- wyłącznością, co oznacza, że podmiot posiadający prawa własności ponosi pełną odpowiedzialność za skutki podjętych decyzji, partycypując zarówno w zyskach, jak i stratach przedsiębiorstwa,
- ekskluzywnością, tj. realną zdolnością do wykluczania wszystkich innych podmiotów, oprócz właściciela prawa,
- możliwością transferowania (odstępownością) – brak ograniczeń w transferze praw własności zwiększa ich użyteczność.

„Pełniejsze” uprawnienia własnościowe dają możliwość efektywniejszego wykorzystania zasobów. Zasoby z ograniczonymi prawami własności będą z jednej strony nadmiernie eksploatowane, z drugiej zaś – niedoinwestowane. Zatem pełna wyłączność praw własności gwarantuje najwyższą efektywność wykorzystania zasobów oraz eliminuje istnienie efektów zewnętrznych.

W przypadku jednostek powiązanych istotne znaczenie ma struktura udziałowców. W przypadku licznej grupy udziałowców, prawa własności są stosunkowo słabe, a ich efektywność ograniczona. Drobnii udziałowcy nie mają silnej motywacji ani możliwości, aby kontrolować dyskrecyjne zachowania menedżerów. Nie oznacza to jednak pełnej swobody działania menedżerów. Ich zachowania skierowane są bowiem na osiągnięcia pewnego minimalnego poziomu zysków, który będzie satysfakcjonował akcjonariuszy, ale również będzie świadczył o wartości menedżerów na rynku pracy. W takiej sytuacji menedżerowie będą zainteresowani kreowaniem pozytywnego wizerunku przedsiębiorstwa (choćby w postaci sprawozdań finansowych), przez którego pryzmat oceniany jest zarówno podmiot, jak i jego decydenci.

W przypadku jednolitego nierozproszonego akcjonariatu duży wpływ na zachowanie menedżerów mają właściciele (akcjonariusze). W sytuacji sprawowania wspólnej kontroli udziałowcy wspólnie decydują o polityce finansowej i działalności operacyjnej przedsiębiorstwa, zaś działania menedżerów odnoszą się do bieżącego kierowania podmiotem. Mimo, iż wspólnicy nie posiadają pełnych, wyłącznych uprawnień własnościowych, to na skutek podpisanej umowy o współkontrolę, podmiot współzależny jest ich wspólnym dobrem, którego zasoby są przez nich efektywnie eksploatowane. Z drugiej zaś strony – w dobrze pojętym ich wspólnym interesie – wspólnie dokonują inwestycji w jednostce współzależnej, celem poprawy (ilościowo-jakościowej) potencjału operacyjnego i zwiększenia w przyszłości stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału.

Korzyści jakie osiąga wspólnik z posiadanych praw własności są zależne również od stopnia przenośności tych praw. Każde ograniczenie przenośności uprawnień własnościowych obniża wartość zasobu dla posiadacza, bowiem pewne pożytki z posiadania tego zasobu są niemożliwe bądź trudne do zrealizowania. Zatem umowy o sprawowaniu współkontroli zawierające zapisy o niezbywalności udziałów przez określony czas ograniczają możliwości przenoszenia praw własności, ale również – co ważniejsze – mają wpływ na wartość zasobów co do których wspólnik posiada uprawnienia własnościowe.

5. Teoria kosztów transakcyjnych

Zgodnie z teorią kosztów transakcyjnych wymiana rynkowa i przedsiębiorstwo są alternatywnymi formami organizowania transakcji. Zdaniem O.E. Williamson’a istnieją trzy podstawowe formy transakcji:

- transakcje organizowane przez rynek,
- transakcje, w których relacje między partnerami mają postać hierarchiczną,
- formy pośrednie (hybrydy).

O przyjęciu konkretnej formy dla danej transakcji decyduje wysokość kosztów transakcji, która jest zależna od pewnych cech transakcji, tj. charakter zasobów zaangażowanych w transakcję, częstotliwość transakcji, stopień związanej z nią niepewności (Ratajczak, 2014, s. 148).

Według twórców teorii kosztów transakcyjnych przedsiębiorstwo należy postrzegać przez pryzmat efektywności rozumianej jako oszczędność różnego rodzaju kosztów powstających przy okazji dokonywanych transakcji. O.E. Williamson (1998, s. 31) wysunął nawet tezę, że głównym (ale nie jedynym) celem i skutkiem działania firm jest oszczędzanie na kosztach transakcyjnych. Teoria zakłada, że transakcje przeprowadzane wewnątrz przedsiębiorstwa są bardziej efektywne niż transakcje mające miejsce na rynku. Granica pomiędzy wymianą dokonywaną w obrębie przedsiębiorstwa a transakcją rynkową zależy z jednej strony od względnego rozmiaru kosztów biurokratycznych¹ wewnątrz przedsiębiorstwa, z drugiej zaś – od kosztów transakcyjnych związanych z rynkiem. Obniżenie kosztów biurokratycznych przyczynia się do wzrostu integracji, natomiast obniżenie kosztów transakcyjnych wpływa na redukcję zasięgu integracji (Grønhaug, Haugland 2005, s. 79).

Istotnymi elementami rozważanymi w teorii kosztów transakcyjnych są częstotliwość transakcji, poziom niepewności oraz specyfika majątku zaangażowanego w transakcję. Wzrost częstotliwości wymiany pomiędzy stronami transakcji przyczynia się do spadku niepewności działania i tworzenia nowych lub umacniania dotychczasowych powiązań. Takim przykładem mogą posłużyć jednostki powiązane ze sobą kapitałowo, w szczególności wspólnicy wraz ze współkontrolowaną jednostką. Ta szczególnego rodzaju złożona struktura gospodarcza powstała m.in. w celu ograniczenia kosztów. Brak możliwości realizacji zadań przez jedną stronę wiązałby się z koniecznością poniesienia kosztów związanych z „wypożyczeniem cudzego majątku” np. odsetki od kredytu, odsetki leasingowe, czynsz za wynajem itp. Zawierając umowę o współkontrolę wspólnicy nawzajem uzupełniają swe niedostatki w zakresie majątkowym, jednocześnie minimalizując koszty poprzez zintegrowanie działalności operacyjnej oraz scalenie komórek koniecznych do ich obsługi.

Uwagi końcowe

Jednostki gospodarcze nieustannie poszukują nowych sposobów umożliwiających im rozwój i osiągnięcie sukcesu rynkowego. Procesy globalizacji i internacjonalizacji, konkurencja oraz szybki postęp techniczny powodują, że niezależne działanie może być skazane na niepowodzenie. Ważnym obszarem, w którym upatruje się szans na osiągnięcie wymaganej efektywności jest współpraca z innymi podmiotami. Działanie w ramach większej, złożonej struktury gospodarczej może przyczynić się do znacznego obniżenia kosztów i zwiększenia efektywności działalności.

Przykładem współpracy w ramach wielostronnych powiązań może być współkontrolowanie podmiotu gospodarczego przez wspólników, którzy podpisali umowę, na mocy której wspólnie podejmują decyzje dotyczące strategii rozwoju podmiotu współzależnego, jego bieżącej działalności gospodarczej oraz wykorzystania zasobów rzeczowych, finansowych i osobowych. Analiza literatury dotycząca współpracy podmiotów gospodarczych, jak i z zakresu teorii nowej ekonomii instytucjonalnej pozwala wysunąć wniosek, że przedsiębiorstwa pozostające w związku współkontroli, tj. wspólnicy i jednostki współzależne w pełni wpisują się w omawiany nurt myśli ekonomicznej.

¹ Koszty biurokratyczne to dodatkowe koszty spowodowane integracją procesów produkcji i dystrybucji w obrębie jednego przedsiębiorstwa.

Literatura

- Gorynia, M. (1999). Przedsiębiorstwo w nowej ekonomii instytucjonalnej. *Ekonomista*, 6.
- Gorynia, M. (2000). *Zachowania przedsiębiorstw w okresie transformacji. Mikroekonomia przejścia*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Gorynia, M., Jankowska, B., Owczarzak, R. (2005). Zarządzanie strategiczne jako próba syntezy teorii przedsiębiorstwa. *Ekonomista*, 5.
- Grønhaug, K., Haugland, S.A. (2005). A transaction cost approach to a paradox in international marketing. *Scandinavian Journal of Management*, 21, 1
- Gruszecki, T. (2002). *Współczesne teorie przedsiębiorstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jensen, M.C., Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 4.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 11 „Wspólne ustalenia umowne”, Dz.Urz. UE L360/2012.
- Oplustil, K. (2010). *Instrumenty nadzoru korporacyjnego (corporate governance) w spółce akcyjnej*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Ratajczak, M.(red.). (2014). *Współczesne teorie ekonomiczne*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Remlein, M. (2008). *Inwestycje kapitałowe w polityce grupy kapitałowej*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Rówińska, M., Zadora, K. (2012). Rachunkowość w wartości godziwej a zasady rachunkowości. W: H. Buk, A. Kostur (red.), *Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Teoretyczne aspekty wartości godziwej, Studia Ekonomiczne. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 125, 192–199.
- Turzyński, M. (2011). Zastosowanie teorii agencji w badaniu historii rachunkowości. Perspektywa ziem polskich w wieku XVII i XVIII. *Przegląd organizacji*, 7-8, 54–57.
- Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości. Dz.U. 2013, poz. 330, z późn. zm.
- Williamson, O.E. (1998). *Ekonomiczne instytucje kapitalizmu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

JOINT CONTROL COMPANY IN TERMS OF NEW INSTITUTIONAL ECONOMICS

Abstract: *Purpose* – presentation of cooperation between jointly controlling enterprises in terms of economic theory, the new institutional economics. *Design/Methodology/Approach* – the method of analysis of the literature and legislation, the method of comparison and analogy were used in the study. *Findings* – an important area where it sees the chances of achieving the required efficiency is the cooperation with other entities. An activity in the context of a larger, complex structure of business can contribute to a significant reduction in costs and increase the efficiency of operations. Companies in connection joint control, ie. associates and jointly controlled entities fully fit discussed in mainstream economic theories. *Originality/Value* – for the first time in the study of accounting has taken the problem of cooperation entities and joint control over another entity in terms of economic theory.

Keywords: cooperation, joint control, the new institutional economics, agency theory, theory of property rights, transaction cost theory

Cytowanie

- Remlein, M. (2016). Współkontrola przedsiębiorstwa w ujęciu nowej ekonomii instytucjonalnej. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2/2 (80), 377–384. DOI: 10.18276/frfu.2016.2.80/2-39; www.wneiz.pl/frfu.